

KNJIGE I ČASOPISI

MLADI HRVATSKE I EUROPSKA INTEGRACIJA

Vlasta Ilišin (ur.)

Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2005., 353 str.

Knjigu *Mladi Hrvatske i europska integracija* grupe autora (Vlasta Ilišin, Damir Grubiša, Furio Radin, Dunja Potočnik i Ivona Mendeš) uredila je Vlasta Ilišin, a objavio Institut za društvena istraživanja u Zagrebu 2005. godine, u biblioteci Znanost i društvo. Knjiga je završni izvještaj o rezultatima empirijskog istraživanja provedenog tijekom realizacije projekta *Mladi i europski integracijski procesi* Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu (2002.-2005.).

Knjiga ima 339 stranica. Sadrži predgovor i 7 autorskih poglavlja, sažetke na hrvatskom i engleskom, bilješke o autorima i anketni upitnik kao prilog. Osnovna metoda prikupljanja podataka bio je anketni upitnik, u dva uzorka: osnovnog uzorka od 2000 ispitanika (između 15 i 29 godina) i kontrolnog uzorka od 1000 ispitanika (starijih od 30 godina). Anketa je provedena u 56 hrvatskih gradova i 119 seoskih naselja. Komplementarnost instrumenta istraživanju *Vrijednosni sustav mladih i društvene promjene* Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu iz 1999. godine, ali i nekim europskim istraživanjima, omogućila je komparaciju rezultata na tri razine: razini mladih u Hrvatskoj, razini mladih Hrvatske i Europe i razini mladih i starijih ispitanika u Hrvatskoj.

U tekstu *Mladi, Hrvatska i Europa: uvod u istraživanje* autorica Vlasta Ilišin povezuje relevantna obilježja transformacije hrvatskoga političkog sustava od 1990. do danas s procesom širenja europske integracije koji se zbivao istodobno. Autorica polazi od glavnih teorijskih pristupa istraživanju

mlade populacije, od kojih jedan naglašava funkciju mladog stanovništva kao resursa društvenog razvoja, a drugi mlade vidi kao skupinu suočenu sa specifičnim problemima socijalizacije i uključivanja u društvene institucije.

Tekst Damira Grubiše *Politička aksiologija Europske unije: ciljevi i vrijednosti europske integracije* prikazuje nastanak i razvoj Europske unije i ideju europskog povezivanja i federalizma od Drugoga svjetskog rata do danas. Autor zaključuje da je Ustav EU rezultat nove kvalitete europske integracije i vrijednosnog određenja europskog identiteta i da su rasprave povodom ratifikacije Ustava u zemljama članicama EU pokazale da se produbljuje jaz između europskih političkih elita i građana, što je pridonijelo neuspjehu ustavnih referenduma u Francuskoj i Nizozemskoj.

U središnjem tekstu zbornika *Političke vrijednosti, stavovi i participacija mladih: kontinuitet i promjene* Vlasta Ilišin, u kontinuitetu s prethodnim istraživanjima, prikazuje širok spektar političkih stavova i vrijednosti i obrazaca ponašanja mladih u Hrvatskoj. Izdvojila je samo neke najvažnije nalaze, komparirajući ih s rezultatima istraživanja iz 1999. godine. Naprimjer, podaci o stranačkoj identifikaciji mladih pokazuju porast podrške HDZ-u, HNS-u i HSP-u te pad podrške SDP-u. Najveće razlike u stranačkim preferencijama rezultat su regionalne pripadnosti, rezidencijalnog statusa i religioznosti. Struktura stranačke identifikacije 2004. godine sličnija je strukturi starije populacije nego što je to bio slučaj 1999. godine. Porasla je prihvaćenost temeljnih ustavnih vrijednosti, iako je još uvijek niža nego kod populacije starijih. Podaci o povjerenju u društvene i političke institucije uglavnom se podudaraju s podacima drugih istraživanja (najveće je povjerenje u Katoličku crkvu, zatim u Predsjednika Republike i vojsku; vrlo je nisko povjerenje u pravosuđe, Vladu, Sabor i stranke). U odnosu na druge

studije donekle odstupa nalaz o relativno visokom povjerenju u medije, osobito televiziju i radio, što je nešto naglašenije kod mladih nego kod starijih ispitanika. Mladi su liberalniji od starijih u prihvaćanju društveno problematičnih pa i stigmatiziranih fenomena (od predbračnog seksa do homoseksualnih brakova), tolerantniji su prema aktivističkim i marginalnim skupinama. U percepciji političkih prioriteta i najvećih problema Hrvatske stavovi mladih i starije populacije u velikoj mjeri se poklapaju: na prvom mjestu su gospodarski problemi, pri dnu su problemi vanjske sigurnosti, međunacionalnih odnosa, vjerskih zajednica te zagađenja okoliša. U percepciji uzroka gospodarskih i socijalnih problema u Hrvatskoj mladi više od starijih naglašavaju rat i njegove posljedice, a znatno manje gospodarski kriminal i nemoral novih poduzetnika. Autorica analizira i interes mladih za politiku i spremnost na političku participaciju. U odnosu na 1999. smanjio se broj potpuno nezainteresiranih za politiku, no stupanj interesa za politiku kod mladih još uvijek je značajno niži nego kod starijih. U usporedbi s 1999. godinom, znatno je opalo sudjelovanje mladih u svim tipovima organizacija i udruga, a čak 2/3 mladih nije uključeno ni u jednu udrugu. Spremnost mladih na različite oblike javnog angažmana također je niska: većina ih je spremna sudjelovati jedino u izborima i potpisivanju peticija, a znatno manji postotak i u drugim javnim aktivnostima. Podaci pokazuju visok stupanj konformizma i političke nezainteresiranosti mladih, čiji stavovi ne odstupaju značajnije od stavova starije populacije.

Dunja Potočnik u tekstu pod naslovom *Ljudska prava kao ulaznica u demokratsku Europu* uspoređuje vrednovanje ljudskih prava kod mladih i starijih ispitanika. Najvažniji nalaz odnosi se na prihvaćanje ljudskih prava treće generacije (socijalnih prava, poput prava na obrazovanje i na rad) koje nadmašuje prihvaćenost klasičnih li-

beralnih osobnih prava (poput prava na vlasništvo i jednakosti pred zakonom), što je osobitost hrvatske situacije. Komparativno gledajući, u vrednovanju stanja ljudskih prava u Hrvatskoj, mladi su 2004. bili manje kritični nego 1999. godine (otprilike polovina smatra da se prava potpuno ili uglavnom poštuju), no još uvijek su kritičniji od starijih.

U tekstu *Nacionalna vezanost i odnos prema Europi* Furio Radin analiza strukture stavova mladih o naciji i nacionalnom identitetu i njihov odnos prema Europi. Iz većeg broja varijabli kao indikatora odnosa ispitanika prema svojoj (hrvatskoj) i drugim nacijama faktorskom analizom izlučena su tri faktora, koje je autor nazvao faktorom »nacionalne identifikacije«, faktorom »etnocentrizma« i faktorom »kozmpololitizma«. Faktor etnocentrizma najjače je koreliran sa socioekonomskim i političkim obilježjima mladih kao i s negativnim odnosom prema Europi.

Vlasta Ilišin i Ivona Mendeš u tekstu *Mladi i Europska unija: percepcija posljedica integracije* analiziraju različite aspekte percepcije EU, kao i stavove o procesu približavanja Hrvatske EU. Kod mladih i starijih ispitanika podjednako prevladava neutralna slika EU. U ocjeni posljedica ulaska Hrvatske u EU dominiraju euroskeptici, dok samo oko petine ispitanika očekuje od članstva u EU veliku korist za Hrvatsku. Mladi ispitanici naklonjeni HDZ-u i SDP-u gotovo su izjednačeni u percepciji EU, nešto pozitivniju sliku imaju pristaše HNS-a, a znatno negativniju pristaše HSP-a. Euroentuzijazam se kod mladih smanjuje sa stupnjem obrazovanja i s dobi. Analiza stavova o potencijalnim dobitnicima i gubitnicima ulaska u EU ukazala je na postojanje četiri skupine: skupine potencijalnih gubitnika kojoj pripadaju sve socioekonomski ugroženije skupine; potencijalni dobitnici su stanovnici nekih hrvatskih regija i mladi; sigurni dobitnici su dvije skupine - ispitanici s određenim kom-

petencijama (oni koji govore strane jezike, stručnjaci, menadžeri) i pripadnici političke i gospodarske elite. Analizirana su i osobna očekivanja mladih od ulaska Hrvatske u EU. Očekuju prije svega mogućnosti rada i studiranja u drugim europskim zemljama i šanse za trajno preseljenje. Gotovo 2/3 mladih (i trećina starijih) želi na dulje vrijeme ili trajno otići u inozemstvo. Na trajni odlazak u inozemstvo češće pomišljaju nezaposleni ispitanici, ispitanici koji nisu religiozni odnosno oni koji nisu čvrsto konfesionalno opredijeljeni, ispitanici s pozitivnom slikom o EU i oni koji se ne osjećaju građanima Hrvatske.

U tekstu *Znanje i informiranost mladih o Europskoj uniji* Ivona Mendeš analizira informativne navike mladih te njihovu informiranost o EU. Mladi u Hrvatskoj u usporedbi sa starijima znatno manje prate televiziju i radio, otprilike podjednako čitaju novine (oko 50 posto ispitanika), dok mladi znatno češće koriste informacije s interneta (no još uvijek samo oko četvrtine). Što se tiče strukture informacija koje mladi prate u medijima, na prvom mjestu je zabava (oko 2/3) i sport (oko 1/2), dok ih samo oko 1/10 prati informacije o političkom životu, radu institucija vlasti i Europskoj uniji. I mladi i stariji imaju nerealnu percepciju vlastite informiranosti o EU i procesu hrvatskog približavanja Uniji: iako ih više od polovine tvrdi da su dobro informirani o EU (prema samo četvrtini ispitanika u zemljama proširene EU), građani zemalja članica znatno bolje poznaju institucije EU od hrvatskih ispitanika u oba uzorka. Ukratko, riječ je o informacijskom deficitu koji sami građani ne percipiraju.

Ova studija predstavlja kombinaciju politološke i sociološke analize. Svjedoči o kontinuitetu empirijskih istraživanja mladih koja se u Institutu za društvena istraživanja provode od sredine šezdesetih godina. Treba naglasiti da se radi o istraživačkoj skupini koja se jedina u Hrvatskoj kontinuirano bavi problematikom mladih. Različiti prilozi

iscrpno prikazuju aktualne stavove mladih Hrvatske o europskoj integraciji Hrvatske, ali i druge političke i društvene probleme. Rezultati se razlikuju od rezultata projekta koji su se do sada bavili mladima jer je istraživanjem obuhvaćen i kontrolni uzorak starijih ispitanika, što je omogućilo analizu eventualnih međugeneracijskih razlika. Istraživanje odnosa mladih prema europskom integracijskom procesu uključivši i pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji te njihovu sociopolitičku pripremljenost za uključivanje u taj proces vrlo je aktualna tema i kao takva pokazala se teorijskim i empirijskim izazovom za istraživače, što je vidljivo iz ove vrijedne studije.

Ankica Marinović Bobinac

RELIGIJA U SUVREMENOJ EUROPI. MUTACIJA SJEĆANJA

Grace Davie

Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2005., 286 str.

Knjiga *Religija u suvremenoj Europi. Mutacija sjećanja* uistinu je važan i provokativan pothvat. Grace Davie na briljantan način promatra i procjenjuje mjesto europske religije, propituje i revidira koncept sekularizacije, te primarno sociološkim pristupom nastoji sagledati sofisticirane i neuhvatljive veze između religije i šireg društva. Empirijski se studija temelji na različitim kvalitativnim i kvantitativnim sociološkim izvorima, pri čemu autorica ističe važnost povijesne dimenzije bez koje je nemoguće razumjeti religiju i religijski život europskih društava. Studija se sastoji od deset poglavlja u kojima Davie razvija punokrvnu sociološku analizu potkrijepljenu mnoštvom zanimljivih podataka koji daju uvid u recentne tendencije u sferi odnosa religije i društva u cjelini.